

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברק

כולל דחסידי סוכטשוב

כולל "סנה משה"
ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל

בית מדרש
למגידי שיעור "דף היומי"

חתימת סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

י"ו ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 894

מסכת בבא קמא מ' - מ"ו ♦ אהלות ב', א' - ב', ג'

בס"ד, ד' תמוז תשע"ו

השבוע בגליון

- ♦ למי יחולקו פיצויי תאונת המטוס
- ♦ כלים, שורים, סוחרים וחתונות
- ♦ ההבדל בין שור נגחן לכלי טרף

♦ יראת הכבוד מפני תלמידי חכמים

- ♦ המצוות אינן תרופות
- ♦ "צדיק" שמכר את מצוותיו
- ♦ העברת בעלות על עבירות

דבר העורך

הקושיה שהזכירה נשכחות

קורא יקר שיגר אלינו סיפור מפעים על הקשר ההדוק של לומדי התורה, אל התורה, במקרה זה מסכת בבא קמא, הנלמדת בימים אלה במסגרת הדף היומי.

הג"ר יהודה קולודצקי זצ"ל, שעמד בראשות "הישוב החדש" בתל אביב במשך שנים רבות, למד בצעירותו בישיבת גרודנא של הגאון רבי שמעון שקאפ זצ"ל. באותה תקופה רבי שמעון שקאפ לא היה שוהה בישיבה בכל יום ויום, אלא בחלק מימי השבוע ולפיכך התהדק והתחזק הקשר בין התלמידים הצעירים לבין התלמידים המבוגרים, עד שהיו מן הצעירים שראו עצמם תלמידים של המבוגרים. כך נוצר קשר בין הג"ר יהודה קולודצקי זצ"ל לבין הארי שבחבורה הגאון רבי ישראל גוסטמאן זצ"ל, שהרב קולודצקי היה מפלפל עמו רבות והחשיבו כרבו עד סוף ימיו.

דף לח/א אשר יעשה אותם האדם

המשותף לממציא הדפוס וליבואן תפוחי אדמה

מבואר בסוגייתנו שגם נכרי העוסק בתורה מקבל על כך שכר, שנאמר (ויקרא יח/ה): "אשר יעשה אתם האדם וחי בהם", ואף הנכרי נכלל במילה "האדם". בעלי התוספות (ד"ה אלא האדם) מקשים על כך מדברי הגמרא (בבא מציעא ק"ד/ב) האומרת, שהנכרי אינו מכונה "אדם", ומשום כך קברי עובדי כוכבים אינם מטמאים באהל. מוכח אפוא, שהנכרים אינם נכללים במילה "אדם". רבינו תם מתרץ על כך, שאמנם הנכרי אינו כלול במילה "אדם", אך הוא נכלל במילה "האדם".

בעל תורת חיים (מובא בשו"ת חתם סופר ח"ב יו"ד סי' של"ו) מבאר את דברי בעלי התוספות, שהאדם מורכב משני חלקים - גוף ונשמה. הגוף נוצר מן האדמה ואילו הנשמה היא חלק אלוך ממעל. מעתה, אפשר להבין שהמילה "אדם" באה לבטא את ייחודו של יציר האלוקים, שבקרב נשמה שניתנה לו מאת בורא עולם, ואילו המילה "האדם" כוונתה לגוף האדם. לפיכך, המילה "אדם" רומזת לעם ישראל שנתייחדו בנשמתם משאר אומות העולם. לעומת זאת המילה "האדם", שרומזת לגוף האדם, כוללת בתוכה גם את הנכרים.

לגוטנברג יש חלק לעולם הבא: רבי ישראל ליפשיץ, בעל תפארת ישראל, מאריך בפירושו על דברי המשנה באבות (פרק ג' משנה י"ד) האומרת "חביב אדם שנברא בצלם", ומבאר, שחז"ל באמירתם שהנכרים אינם קרויים אדם, לא התכוונו לשלול בכך את מעלתם, שהרי גם הם נבראו בצלם אלוקים, ובודאי שלא התכוונו להשוותם לבעלי חיים, שהרי גם לחסידי אומות העולם יש חלק לעולם הבא (רמב"ם הל' תשובה פ"ג הל' ה'). בדבריו מציין בעל תפארת ישראל את הנכרים שהמציאו תרופות חשובות לתועלת האנושות, ואת "דראקא", שייבא זרעי תפוחי אדמה מיבשת אמריקה לאירופה, ובכך הציל נפשות רבות מרעב, בהם רבים מאחינו בני ישראל, ואת "גוטנברג" ממציא הדפוס, שבזכותו נלמדים רבבות דפי גמרא, ובודאי שיקבלו את שכרם לעולם הבא.

על כן מבאר בעל תפארת ישראל, כי מלכתחילה הכינוי "אדם" אינו יאה אלא לאדם הראשון, שאכן נברא מן האדמה, שהרי האנושות כולה, היא יצירת בשר ודם. מכל מקום, חז"ל קבעו כי גם

מערכת מאורות הדף היומי מבכה את פטירתו

של איש החסד והחזון, תומך תורה בכל מאודו ומקים עולה של תורה

הר"ר **מרדכי קלמן זיסר** ז"ל ב"ר משה יצחק ז"ל

ממייסדי האירגון, שעמד לימינו בכל עת

ואשר בזכות חזונו ותמיכתו משתתפים מידי יום בשיעורי הדף היומי מאות ואלפים

תנצב"ה

נר ה'
נשמת
אדם

צעילוי נשמת

הר"ר **אליעזר מילר** ז"ל

ב"ר פנחס ז"ל

נלב"ע ט' בתמוז תשמ"ה

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

צעילוי נשמת

הר"ר **דוד גמזו** ז"ל

בן ר' אלחנן זאב ז"ל נלב"ע ג' בתמוז

ומרת **אסתא גמזו** ע"ה
בת ר' פנחס ז"ל נלב"ע כ"ו בסיון

תנצב"ה

הונצחו ע"י המשפחה שיחיו

צעילוי נשמת

מרת **תקוה לוטה פלס** ע"ה

ב"ר שמואל ז"ל

נלב"ע ד' בתמוז תשס"ג

תנצב"ה

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

בני ישראל יכינו "אדם", משום שאנו, בני ישראל, נולדים לתוך ההכרה והידיעה שהקב"ה ברא את העולם, ובכך אנו דומים לאדם הראשון, ועל כן אנו נקראים על שמו. לעומת זאת הנכרים אינם מכונים על שמו, אולם, וודאי שכצאצאיו של אדם הראשון הם מכונים "בני אדם" כמאמר הפסוק (תהילים קטו/טז) "והארץ נתן לבני אדם".

ברכה על אילנות ערלה: בטיעון זה, שהנכרים גם הם מכונים "בני אדם", משתמש בעל חלקת יעקב (שו"ת או"ח סי' נ"ו), בדונו על אודות הספק שעורר הגאון רבי עקיבא איגר האם מותר לברך ברכת האילנות על אילן ערלה, שהרי אנו מברכים "ליהנות בהם בני אדם", ובשנת ערלה אסור ליהנות מהם. אולם, בעל חלקת יעקב סובר, כי הואיל וגם הנכרים קרויים "בני אדם", שוב אין מניעה לברך על האילנות, שכן, נוסח הברכה הוא "ליהנות בהם בני אדם", ובני האדם הנכרים הרי מותרים לאכול מאילנות ערלה.

תשובתם של סגוריי ישראל: מעניין לציין את דברי בעל שדי חמד (כללים מערכת א' אות ע"ד), הכותב הסבר יפה, ששימש רבים מרבני עם ישראל ומסניגוריו בפולמוסים שהתפתחו עם נוצרים אשר חשו עצמם או הציגו עצמם כנפגעים ממאמר חז"ל, ש"אתם קרויים אדם ואין נכרים קרויים אדם".

חכמי ישראל לדורותיהם הדגישו בוויכוחים אלו, כי המילה "אדם" שונה ומיוחדת מכל המילים המכנות את האנושות. שהרי את המילה "איש" אפשר לומר בלשון רבים: אנשים. כמו כן, גבר-גברים, אשה-נשים וכדומה. לעומת זאת, אין כל ביטוי בלשון רבים למילה "אדם". על כן יאה לעם ישראל בלבד הכינוי "אדם", על שם שכל העם הוא כאיש אחד בלב אחד, שהכל כואבים את כאבו של כל יהודי באשר הוא נמצא.

דף לח/א ראה ויתר גוים

המצוות אינן תרופות

הגויים הפסידו את הזכות הגדולה ביותר לה יכול אדם לצפות - שכר עבור קיום מצוות ה'. הגמרא בסוגייתנו מספרת שכאשר התברר שאומות העולם אינם מקיימים את שבע המצוות שניתנו לבני נח, קבע הקב"ה שאף אם יקיימו מלאכה אחת, הם לא יקבלו על כך שכר כ"מצווה ועושה", אלא שכר פחות כ"מי שאינו מצווה ועושה".

איזה שכר ניטל מן הנכרים? הנצי"ב (העמק דבר ויקרא בתחילת פ' בחוקות) מבאר, ששכר המצוות אינו כתשלום תמורת עבודה, אלא שכרו של אותו אדם שמקיים מצווה היא ההתעלות לדרגה רוחנית גבוהה יותר, בה הוא זוכה להתקרב וליהנות מזיו השכינה. הנצי"ב משווה זאת לאדם הנוטל תרופה במצוות הרופא, שהבראתו אינה פרס על ציותו להוראות הרופא, אלא היא תוצאה טבעית של השפעת התרופה על גופו. כך גם המצווה, שטבעה הוא לרומם את האדם ולהעלותו בדרגה. שכר זה לא ניטל מן הגויים שמקיימים את מצוותיהם, שהרי הוא תוצאה טבעית של קיום המצווה.

אלא, שמלבד זאת שמור שכר מיוחד לשומרי מצוות ה' עקב קיום העולם בעצם עשיית ציווי של מי שאמר והיה העולם. זכות זו, מבאר הנצי"ב, נטל הקב"ה מן הנכרים בכך שקבע, שהעולם לא ישען אלא על עם ישראל בלבד. לפיכך, היהודים בלבד הם הזוכים לקבל שכר על קיום העולם בזכותם, אך הנכרים, שהעולם אינו נשען עליהם, אינם זוכים לשכר זה.

"צדיק" שמכר את מצוותיו: בספרו משיב דבר (שו"ת ח"ג סי' י"ד) מספר הנצי"ב על יהודי שהציג את עצמו כצדיק בעל זכויות רבות, ויהודי תמים וירא אלוקים התפתה על ידו לרכוש ממנו את זכויותיו תמורת התחייבות לשלם עבורן 22,000 רובל טבין ותקילין. לאחר מספר ימים התעשת הקונה ופנה לחכם גדול ששאל בחלום והודיעו לו, כי אותו "צדיק" אינו אלא ככל האדם, וזכויותיו אינן רבות כלל וכלל. עקב כך ביקש הקונה לבטל את המכירה, אך ה"צדיק" דרש בתקיפות מן הקונה לשלש לידיו את הסכום המובטח.

בתחילת דבריו הנצי"ב נוזף חמורות ב"צדיק" שמכר את זכויותיו ובכך הוכיח הלכה למעשה שאין הוא מעריך כראוי את שווי של עולמו הרוחני. למעשה הכריע הנצי"ב, כי אין כל תוקף למכירת מצוות שנעשו בעבר, מאחר ששכר המצווה הוא תוצאה טבעית מקיום המצווה, ואינו מיועד אלא למקיימה בלבד. לפיכך האדם שקנה את שכר המצווה, הרי הוא כחולה שרקם עסקה עם אדם בריא שיטול תרופה עבורו, שכמובן אין החולה עצמו נרפא מכך, כמו כן רכישת שכר מצוותיו של הזולת אינה יכולה להועיל לקונה במאומה [אמנם, יש שכר על קיום העולם, שהוא כתשלום על מעשה המצווה אך אין מכירה לחצאין, ומאחר שמכירת השכר הטבעי אינה חלה, כל הקניין בטל].

העברת בעלות על עבירות: מקרה הפוך, של אדם שרכש את עוונותיו של חבירו, אנו מוצאים במהרש"ם (שו"ת ח"ג סי' קנ"א), כאשר יהודי הסכים לרכוש את כל חטאי חבירו תמורת שלושים רובל כסף, אך לפני מתן המעות הודיע הקונה לעדים כי כל כוונתו לצחוק בעלמא, והוא אינו מתכוון באמת לרכוש את עוונותיו של חבירו. למרות זאת, הזהירו המהרש"ם, כי הוא ראוי לעונש ולקנס על כך שחילל שם שמים, וכאילו כפר בשכר ובעונש.

שנות השואה ניתקו את הקשרים ביניהם, עד שנת תשכ"ו, אז נודע להרב קולודצקי כי הרב גוסטמאן הגיע לירושלים והוא שוהה בשכונת רחביה בה הוא שוקד על התורה בגפו. מיד נסע הרב קולודצקי לירושלים כדי להקביל את פני רבו משכבר הימים.

הרב גוסטמאן התעניין "מי אתם?", ובשמעו את תשובת הרב קולודצקי "אני יהודה סקידלער (כך נקראו הבחורים על שם עיירותיהם) שלמדתי בגרודנא", הגיב הרב גוסטמאן: "אינני מכיר". נסיון נוסף לעודד את הזיכרון לא נחל הצלחה.

כהלום רעם ניגש הרב קולודצקי אל דלת היציאה, ובעודו יוצא הוא נזכר בקושיה על תוספות במסכת בבא קמא שהוא שאל את הרב גוסטמאן באמצע סדר א' באחד מימי החורף של שנת תרצ"ב! חכך הרב קולודצקי בדעתו, שמה ינהה הרב גוסטמאן משאלה זו ואולי גם יזכר...

והנה, רק החל הרב קולודצקי לומר "כשלמדנו בבא קמא שאלתי על תוספות בדף...", זינק הרב גוסטמאן ממקומו וקרא בקול נרגש "יידל סקידלער, יידל סקידלער" את הכל הוא שכח, אך לא את הקושיה המוצלחת של בחור צעיר!

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה, העורך

פנינים

דף מב/ב וירש אותה מכאן שהבעל יורש את אשתו

ממה התפעל הרבי מקוצק?

בנו של הגאון הצדיק רבי אברהם מצ'כנוב, הצדיק ר' זאב מסטריקוב, חסיד קוצקאי "שרוף" היה.

באחת הפעמים בהם נכנס אל הקודש פנימה, שאלו הרבי מקוצק זיע"א: אמור נא לי ר' זאב, כיצד התנהג אביך כאשר נפטרה אמך הרבנית ע"ה?

השיב ר' זאב: אבי הצטער צער גדול על פטירתה. אך תחילה, מיד עם עלותה למרומים, הוא ניגש לארון הבגדים שם היו תלויים מלבושיה, הוציא ממנו בגד מבגדיה והעבירו לארונו, תוך שהוא אומר: "כתוב בתורה (במדבר כז/יא) 'וירש אותה', והנני לקיים מצוות עשה".

הפטיר הרבי מקוצק: "מי יוכל להידמות לאיש קדוש שכזה" (סיפורי חסידים לרב זוין על פרשת פנחס).

"התחברתי והרגשתי את מתיקות התורה"

בדרך, בבית, בעבודה,

24 שעות

ביממה

מתחברים לשיעור המרתק

להאזנה חייו:

073-2951342

למסכת הנלמדת הקישו 1

בעלות שיחה רגילה

דף מא/ב עד שבא רבי עקיבא ולימד

יראת הכבוד מפני תלמידי חכמים

הגמרא בסוגייתנו מביאה את דברי רבי עקיבא, שדרש מהפסוק (דברים ו/יג) "את ה' אלקיך תירא", שיש להתייחס ביראת כבוד לתלמידי החכמים. בעלי התוספות (ד"ה לרבות ת"ח) מבארים, כי פסוק זה בא לרבות את דיני המורא המיוחדים הנוהגים כלפי רב מובהק שלימדו תורה, או כלפי "מי שהוא גדול הדור ומפורסם בדורו" (רמ"א יו"ד סי' רמ"ד סעי' י'), שדינו כרב מובהק, ואילו מהפסוק (ויקרא יט/לב) "מפני שיבה תקום" אנו למדים כי יש לכבד את שאר תלמידי החכמים.

ואכן ההבדל בין כבוד תלמיד חכם לכבוד רבו המובהק בא לידי ביטוי בהלכות רבות, כגון: החיוב לקום מפני רבו מובהק, הינו גם כאשר הוא נראה לו ממרחק רב, לעומת זאת, מפני תלמיד חכם אחר יש לעמוד רק כאשר הוא עובר בתוך ד' אמותיו של האדם היושב, אך לא לפני כן (שולחן ערוך, יו"ד סי' רמ"ד סעי' ט). כמו כן כאשר אדם קורע את בגדו על תלמיד חכם שנפטר, הוא רשאי לאחות את מקום הקריעה למחרת, ואילו קריעה על רב מובהק אין לאחותה לעולם (שו"ע יו"ד סי' ש"מ סעי' י"ז). גם בדיני אבידה ניתן ביטוי להלכה זו, כאשר נפסק (שו"ע חו"מ סי' רס"ד סעי' ב') שהמוצא אבידת רבו ואבידת אביו, עליו לטפל באבידת אביו, אך אם הוא מצא את אבידת אביו ואת אבידת רבו המובהק, עליו לטפל באבידת רבו.

גם בעל תרומת הדשן (סי' קל"ח) פסק שלגדול הדור יש דין של רבו מובהק, וכפי שמבאר החיד"א (בספרו מדבר קדמות מערכת מ' אות ז'), שבנשמתו של גדול הדור יש ניצוץ ממשה רבינו ע"ה, מקבל התורה, ועל כן דינו של גדול הדור הוא כדין רבו המובהק שלימדו תורה.

הרב מבריסק זצ"ל (בחידושי הרי"ז הלוי על הרמב"ם הל' תלמוד תורה פ"ה הל' י"א) עומד על ההבדל היסודי שבין כיבוד תלמיד חכם לבין כיבוד רבו המובהק. הרמב"ם פוסק (שם) ש"הרב המובהק שרצה למחול על כבודו... הרשות בידו". משמע, איפוא, שרק רב מובהק רשאי למחול על כבודו, אך תלמיד חכם אחר אינו רשאי לעשות כן. ומבאר הרב מבריסק, שמצוות כיבוד תלמידי חכמים אינה חיוב כלפיהם, אלא מצווה עלינו לכבדם על יגיעתם העצומה בתורה הקדושה. לעומת זאת, החובה לכבד את רבו המובהק הינה חוב אישי המוטל על התלמיד כלפי רבו על כך שלימדו תורה. לפיכך, על תוספת הכבוד לה זכאי הרב המובהק, רשאי הוא למחול, שהרי מצווה זו נובעת מחוב אישי של התלמיד לרבו. אמנם, להלכה נפסק, שגם רב שאינו רבו המובהק רשאי למחול על כבודו (שולחן ערוך סי' רמ"ד סעי' י"ד, כסף משנה שם).

דף מב/ב הואיל ואין משתלם אלא לאחר מיתה

למי יחולקו פיצויי תאונת המטוס

יהודי ירושלמי ששימש כשוחט, נסע לארגנטינה כדי לשחוט פרות, אך נספה בתאונת מטוס מחרידה שאירעה בדרכו הארוכה. הנהלת מפעל הבשר בחו"ל עמדה לשגר לארץ ישראל סכום כסף גדול כפיצויים, מאחר שהשוחט נפטר בדרכו לעבודה, ובפני הגאון רבי יצחק ווייס זצ"ל הוצגה השאלה, כיצד יש לחלק את סכום הפיצויים בין בני המשפחה. האם הוא מגיע לאלמנה בלבד, האם גם לכל אחד מבניו של השוחט זכות בממון זה, או שמא בכלל על כסף זה חלים דיני הירושה ולבכור מגיע כפליים, שהרי כסף זה מגיע עקב עבודתו של אביהם המנוח. בעל מנחת יצחק מביא בקשר לשאלה זו את דברי סוגייתנו.

בסוגייתנו מבואר, שבעליו של שור המועד להרוג בני אדם, משלם כופר ליורשי הנפטר, כדמי ערכו של הנפטר [עיין לעיל דף מא/א שנחלקו בזה התנאים]. כן מביאה הגמרא את דברי ריש לקיש הדורש מן הפסוק (שמות כא/כט) "והמית איש או אשה", שכאשר שור הורג אשה נשואה, אין דמי הכופר שייכים לבעלה, כשאר ירושתה, אלא בניה נוטלים אותם, ואם אין לה בנים יטלום שאר יורשיה.

על כך מקשה בעל ההפלאה (ק"א אבה"ע סי' צ' ס"ק ז') מהמשך סוגייתנו, שם מבואר, כי הבעל אינו יורש אלא נכסים שנמצאו תחת ידי אשתו בשעת מיתתה. אולם נכסים שגיגעו לה לאחר מכן, כגון: ירושות שגיגעו לה לאחר מיתתה, אין לו זכות בהן, ואף ממון שהלוותה לאחרים לפני נישואיה, אין הוא רשאי לגבותו מיד הלווים, אלא יורשיה האחרים נוטלים אותו (שולחן ערוך שם, סעי' א'). אם כן, מדוע יש צורך בפסוק מיוחד כדי ללמוד ממנו שהבעל אינו מקבל את דמי הכופר, הרי דמי הכופר אינם אלא חוב שנוצר לאחר מיתתה, ואין הם נחשבים כנכס שהיה תחת ידיה בשעת פטירתה?

בעל מנחת חינוך (מצווה נ"א) שנדרש לשאלה זו מבאר, כי כאשר נתבונן נבחין כי אדרבה, לולי חידוש התורה שכסף הכופר אינו מיועד לבעלה, היינו סבורים שהבעל יקבלו, שכן, למעשה הבעל הוא היורש את אשתו אלא שהתורה הטילה מגבלות על כח ירושתו, שאין הוא יורש כי אם ממון שהיה ברשותה בשעת פטירתה. אולם, למעט ממון זה, הבעל הוא היורש.

צעילוי נשמת

הר"ר **יצחק אריה קוזול** ז"ל

ב"ר דב הכהן ז"ל

נלב"ע כ"ד תמוז תשס"א

ולע"נ האשה החשובה

מרת **מלכה קוזול** ע"ה

ב"ר משה ז"ל נלב"ע ח' בתמוז תשמ"ג

ולע"נ ר' **משה** ז"ל

ב"ר מרדכי ז"ל נלב"ע ט' בתמוז

ולע"נ מרת **צילה** ע"ה

בת ר' יוסף ז"ל נלב"ע כ"ב בסיון תשל"ג

ולע"נ הרה"ח ר' **יהודה פרנקל**

ב"ר יצחק ז"ל נלב"ע כ"ז תמוז תשנ"ה

תנצב"ה

הונצחו ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

אבינו הר"ר **יעקב פסמנטיר** ז"ל

ב"ר יוסף הלוי ז"ל נלב"ע ז' בתמוז תשכ"ט

תנצב"ה

הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו - ת"א

לעילוי נשמת

מרת **ציפורה פייגא רפאלי** ע"ה

ב"ר סיני ז"ל נלב"ע ו' בתמוז תש"ן

תנצב"ה

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לשחוט אותו מיידית, מפני שהוא עלול להזיק (סמ"ע סימן רל"ב ס"ק נ"ז). לדעת רב, אם רוב בני האדם רוכשים שוורים לחרישה, רשאי הקונה לטעון כי הוא נמנה על ה"רוב", שאינם חפצים בשור נגחן הראוי לשחיטה בלבד והמקח בטל. אולם שמואל חולק עליו וסובר, וכך גם נפסק להלכה (רמב"ם הל' מכירה פי"ז הל' ה'), כי אין להסתמך על ה"רוב" כדי להוציא ממון מיד הזולת, אלא "המוציא מחבירו עליו הראיה". כלומר, דרושה ראייה מוחלטת והוכחה ברורה כי הממון שביד הזולת אינו שלו, כדי שבית הדין יוציא ממון מיד המוחזק בו. לפיכך סובר שמואל כי אם הקונה כבר שילם את דמי השור, אין הוא רשאי לבטל את המקח ולהוציא את המעות מידי המוכר שמוחזק בהן, עד שלא יוכיח בוודאות שהוא התכוון לרכוש שור לחרישה בלבד. לעומת זאת, אם הקונה עדיין לא שילם את דמי השור, חובת ההוכחה שהקונה התכוון לרכוש שור לשחיטה מוטלת על סוחר השוורים, וכל עוד אין הוא מוכיח זאת אין לכופף את הקונה לשלם לו עבור דמי השור.

עתה נשוב לויכוח שבין סוחריו כלי החרס ונמצא כי אין וודאות שהסוחר לא היה רוכש את הכלים אילו היה יודע שהם ניתנים למכירה לנכרים בלבד, שהרי הנכרים נמנים גם הם על קהל לקוחותיו. לפיכך, מאחר שהסוחר בכלי הבית שילם את דמי הכלים לסיטונאי, אזי על הסוחר להוכיח בבירור כי אילו היה יודע שהכלים נטרפו הוא לא היה רוכש אותם, וכל עוד הוא לא יוכיח זאת, חל הכלל של "המוציא מחבירו עליו הראיה", ואין הסוחר רשאי לבטל את המקח.

ההבדל בין שור נגחן לכלי טרף: לעומתו, סבור בעל קול אליהו (ה"א חו"מ סימן כ"א), כי המקרה המובא בסוגייתנו כלל אינו דומה לויכוח שבין סוחריו כלי החרס. שכן, אדם שרכש שור אם אמנם הוא זקוק לשור לחרישה, הרי השור הנגחן שבידו אינו ראוי לפעילות זו, ואדרבה הוא גורם לו הפסדים. לעומת זאת סוחר כלי החרס לא קיבל לידיו סחורה פגומה, וכל טענתו היא כי קהל היעד של הסחורה מצומצם יותר מזה שהוא חשב עליו בתחילה. טענה זו, אומר בעל קול אליהו, אין בה כדי להטיל דופי בסחורה מכיון שהיא עדיין ראויה ליעודה, והסוחר כלל אינו צודק בטענתו לביטול המכירה.

והנה, כסף הכופר כלל אינו נככל בדיני ירושה, שהרי הוא אינו אלא חוב כספי שנוצר **לאחר מיתתה** ומעולם לא היה שלה, אלא התורה קבעה שעל בעל השור להעניק מתנה ליורשי הנהרגת. מעתה, אחר שבעל השור מחוייב להעניק מתנה **ליורשי הנהרגת**, כלום לא היינו מעניקים זאת לבעל, שהוא היורש העיקרי? על כן נזקק ריש לקיש לדרשה מיוחדת כדי ללמוד, שגם מתנה זו אינה מיועדת עבור הבעל.

לפיכך, אומר בעל מנחת יצחק (ח"ז סי' קל"ז) גם במקרה זה של השוחט, מאחר שסכום הפיצויים מעולם לא היה של הנפטר, אין חלים עליו דיני ירושה כלל ועיקר, וכל שיש לברר הוא מה המנהג במקרים אלו, כיצד מחלקים את הכסף, האם לאלמנה בלבד, או שמא לכל בני המשפחה, אך אין עליו דיני ירושה.

דף מו/א המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן

כלים, שוורים, סוחרים וחתונות

לפני כמאה שנה התגלגל ויכוח סוער בין שני סוחרים בגדאדיים אל שולחנו של בעל בן איש חי, שנדרש להכריע מי מהם צודק. היה זה כאשר סיטונאי כלים מכר לסוחר בכלי בית כלי חרס מצופים שיובאו מאירופה. לאחר הרכישה התברר לקונה כי ימים מספר לפני כן השתמשו בכלים אלו בחתונתו המפוארת של נכרי מעשירי בגדד, ולאחר החתונה רחצו את הכלים ועטפום "בעשבים שלהם, כדרך שבאים מערי אירופא".

כאשר נודע הדבר לסוחר, הוא פנה אל הסיטונאי ודרש ממנו לקבל את הכלים בחזרה ולהשיב לו את כספו, שהרי כלים אלו נטרפו בחתונתו של הגוי, ואין הם ראויים להמכר אלא לנכרים בלבד. אולם, הסיטונאי סירב בכל תוקף להענות לבקשתו להשיב לו את הכסף, וטענתו בפיו: "אמנם, יהודים לא ירכשו ממך את הסחורה, אך מאחר שניתן למכרה לנכרים, לא הפסדת מאומה, ואין עילה לזעקותיך".

הגאון רבי יוסף חיים (שו"ת רב פעלים ח"ב חו"מ סי' י"ב) השווה דיון זה לדברי סוגייתנו, בה נחלקו רב ושמואל לגבי אדם שרכש שור ולאחר מכן התגלה לקונה שהשור נגחן, ולא זו בלבד שהוא אינו ראוי לחרישה, אלא אף יש

חוויה רוחנית מרגשת

ספרון חודשי ללימוד יומי קצר בכל יום משנה אחת הלכה אחת וקטע מהגמרא

לחודש התנסות חינם!

חייג עכשיו: *3029

או שלח מייל לדוא"ל veten@meorot.co.il

